

TURINYS

Ižanga / 10

PIRMA DALIS. KURSKO MŪŠIS

1. Hitleris viską pastato ant kortos / 14
2. Didysis apglėbis / 61
3. Tankų mūšis prie Prochorovkos / 82
4. Mūšis atšaukiamas / 119
5. Išdavystė fiurerio vadavietėje / 131

ANTRA DALIS. MANSTEINAS

1. Stalinas norėjo daugiau nei Stalingrado / 160
2. Aliarmas prie Juodosios jūros / 217
3. Trečiasis mūšis dėl Charkovo / 245

TREČIA DALIS. KAITYNĖS ŠIAURMIAME SPARNE

1. Leningrado tragedija / 292
2. Ladogos ežero pietinė pusė / 306
3. Tarp Volchovo ir Šliselburgo / 327
4. Demianskas / 353
5. Operacija „Buivolas“ / 378
6. Didieji Lukai / 392

KETVIRTA DALIS. PASKUTINĖ GALIMYBĖ

1. Kas toliau? / 412
2. Kursko mūšio palikimas / 421

3.

Tankų mūšis prie Prochorovkos

Rusų planas / Vokiečių koziris / Oro kautynės švintant / Chruščiovo perspėjimas: „Kitos trys dienos bus pačios baisiausios“ / Kodėl nepasirodo Kempfas? / Vaterlo valanda / Generolo Rotmistrovo raportas.

1943 m. liepos 5-osios ankstyvą rytą generolas majoras Seidemannas pajuto, kad artinasi neišvengiama nelaimė. Jis ką tik baigė rengtis, kai į kambarį įlėkė budintis karininkas:

– Skubus pranešimas iš karinių oro pajėgų valdymo centro, pone generole.

Seidemannas pakėlė akis.

– Stambūs priešo aviacijos junginiai juda Charkovo kryptimi.

Seidemannas žvilgtelėjo į savo rankinį laikrodį, greitai mintyse atliko skaičiavimus ir įvertino padėtį. Tada pastvėrė nuo gembės kepurę ir dėklą su pistoletu.

– Tai gali baigtis katastrofa, – sumurmėjo jis ir nuskubėjo į ryšinių bunkerį.

Lauke dar buvo tamsu, tačiau po 10–15 minučių pradės švisti. Ir lygiai po 10 minučių VIII aviacijos korpuso lėktuvai pakils iš 16 aerodromų, išsidėsčiusių aplink Charkovą. Buvo nepakeliama apie tai galvoti.

Štabo karininkai jau buvo prilipę prie telefonų ryšinių bunkeryje. Visi pakėlė galvas, kai generolas įėjo, nes tuo pat metu nugriaudėjo pirmosios zenitinių pabūklų salvės Mikojanovkos kaime, kuriame buvo įsikūręs VIII aviacijos korpuso priešakinis vadavietės ešelonas.

Po minutės generolas ir jo karininkai išgirdo virš galvų praskrendančios begalinės sovietų lėktuvų virtinės gausmą. Jie skrido į Charkovą bombarduoti aplink jį sutelktų vokiečių aerodromų.

Šiuose aerodromuose vokiečių „Štukos“, bombonešiai, antžemiųjų pajėgų paramos lėktuvai ir prieštankinės aviacijos pajėgos – iš viso apie 800 lėktuvų – tuo metu riedėjo į pakilimo takus, kad pradėtų puolimą pietiniame fronte triuškinamais smūgiais iš oro ir užtikrintų nuolatinę paramą Hotho 4-ajai tankų armijai, turėjusiai pralaužti galingus sovietų gynybos įtvirtinimus.

Planas buvo toks: vokiečių bombonešiai ir antžemiųjų pajėgų paramos lėktuvai turėjo iš pradžių susitelkti virš aerodromų eskadrilė po eskadrilės ir tik tuomet į orą turėjo kilti 270 naikintuvų, turėjusių užtikrinti priedangą visai šiai smogiamajai aviacijai.

Kaip tik tai ir tapo VIII aviacijos korpuso Achilo kulnu tą liepos 5-osios rytą. Kaip tik tomis minutėmis Seidemanno didžiulis oro laivynas tapo neapsaugotas – bombonešiai, riedantys į pakilimo takus, ir tie, kurie jau buvo ore, liko be naikintuvų priedangos.

Sovietų vyriausioji vadovybė meistriškai pasirinko patį tinkamiausią laiką triuškinamam smūgiui, turėjusiam sunaikinti vokiečių karinės oro pajėgas operacijos „Citadelė“ pietiniame fronte. Viskas kruopščiai apgalvota ir tiksliai apskaičiuota. Štai kada atėjo metas nuskinti neįkainojamos *Verterio* informacijos saldžiausius vaisius.

Seidemannas ir jo karininkai iš karto suprato padėties rimtumą, kai rusų bombonešių ir naikintuvų eskadrilės lėkė virš Mikojanovkos. Generolas, kaip ir kiekvienas jo štabo karininkas, taip pat puikiai suprato, kad įsikišti į įvykių eigą aerodromuose ir ją pakeisti jau per vėlu. Vokiečių aviacijos junginius sunaikins arba sovietų bombos dar nepėjusius pakilti nuo žemės, arba ore juos pasitiks sovietų naikintuvai.

Dusliai gausdama nelaimė artinosi 3 000 metrų aukštyje. Sovietų naikintuvų eskadrilėse kartu su naikintuvais „MiG“ ir „Jak“ skrido ir JAV pagaminti lėktuvai „Airacobra“.

Sovietų lakūnai pakilo tamsoje iš 2-osios ir 17-osios oro armijų aerodromų Kursko ir Obojanės rajonuose, netgi iš aerodromų, kurie buvo rajonuose piečiau Maskvos. Jie skrido būdami visiškai tikri, kad jų skaičiavimai teisingi. Šįkart jie atkeršys nekenčiamai Liuftvafei už visus pastarųjų metų antskrydžius. Kelios minutės, kelios tiksliai apskaičiuotos minutės jiems užtikrins pergalę danguje virš Kursko iškyšulio.

Rusai buvo įsitikinę, kad ši kruopščiai parengta pergalė paliks Mansteino armiją be aviacijos priedangos; ji atims iš vokiečių trečiąją

Sovietų naikintuvų MiG-3 eskadrilė virš Kijevo.

matmenį ir taip pasmerks jų puolimą Kursko pietiniame fronte dar iki tol, kol pirmasis vokiečių pėstininkas iššoks iš blindazo.

Kaip sovietai sugebėjo taip tiksliai viską apskaičiuoti? Štai koks klausimas kankino Seidmanną ir jo karininkus. Vokiečių pusėje buvo imtasi visų atsargumo priemonių, panaudotos visos žinomos gudrybės, kad paslaptis nebūtų atskleista. Savaiame suprantama, buvo neįmanoma nuslėpti visų pasirengimų nuo sovietų oro žvalgybos arba nuo sovietų agentų Hitlerio aplinkoje. Aerodromų, ypač jeigu jų daugybė sutelkta viename mažame ruože, neįmanoma idealiai užmaskuoti.

Vis dėlto Vokietijos karinių oro pajėgų vyriausioji vadovybė ėmėsi visų įmanomų priemonių, kad nuslėptų nuo priešo 1 800 lėktuvų, apie 19 000 sunkiųjų ir lengvųjų zenitinių pabūklų ir 300 prožektorių, sutelktų prie pat fronto linijos.

Ši užduotis buvo ne iš lengvųjų. Galų gale reikėjo permesti į pozicijas šiauriniame ruože, Oriolo rajone, 1-ąją eskadrą, o pietuose į Charkovo rajoną perkelti VIII aviacijos korpusą su 1 185 lėktuvais ir I zenitinės artilerijos korpusu, sustiprintu zenitinės artilerijos brigada.

Vien Charkovo rajone teko įrengti 16 lauko aerodromų, kuriuose turėjo sutilpti 1 200 lėktuvų, perduotų Mansteino žinion. O tai jau buvo pavojinga koncentracija.

Lėktuvai stovėjo improvizuotuose angaruose kiek įmanoma toliau vienas nuo kito, apdangstyti nuo skeveldrų įvairiomis po ranka pakliuvusiomis priemonėmis. Bombos ir degalai buvo laikomi tranšėjose. Iš tinklų, žolių ir šakelių sudaryta maskuotė, turėjusi suklaidinti prieš aviaciją, kasdien buvo tikrinama iš oro.

Apsunkinti aptikimą iš oro – viena, bet visiškai paslėpti tokio dydžio karines oro pajėgas vis tiek buvo neįmanoma. Netgi faktas, kad dauguma lėktuvų turėjo atvykti į pafrontės aerodromus tik naktį prieš pat puolimą, vargu ar galėjo suklaidinti bet kurią gana kvalifikuotą oro žvalgybą. Be to, kokia nauda iš visų šių atsargumo priemonių, jeigu priešas sužinodavo fronto paslaptis per gerai organizuotą šnipinėjimo tinklą paties fiurerio vadavietėje?

Sovietai turėjo informacijos ir apie vokiečių puolimo datą, ir apie jų bendrą planą. Ir jie puikiai suprato, kad antžeminės operacijos bus parremtos masiniais lėktuvų antskrydžiais. Pagrindinių puolimo krypčių žinojimas kartu su oro žvalgybos rezultatais leido jiems susidaryti išsamų vaizdą apie vokiečių pasiruošimą oro smūgiui.

Brėkstant liepos 5-osios rytui, kai sovietų 17-osios oro armijos bombonešių junginiai gaudė virš generolo Seidemanno vadavietės, visi ženklai pranašavo sovietų plano sėkmę. Tačiau jų skaičiavimai nepasitvirtino. Dar kartą buvo įrodyta, kad net ir kruopščiausiuose kariniuose skaičiavimuose gali būti nežinomųjų, kurių neįmanoma numatyti iš anksto. Kursko iškyšulyje tokiu nežinomuju tapo skandinavų dievybė.

Liuftvafės radiolokacijos įrenginiams, pavadintiems skandinavų deivės Frėjos vardu, pavyko aptikti artėjančius prieš aviacijos junginius didesniu nei 100 kilometrų atstumu ir nustatyti jų judėjimo kryptį bei aukštį.

Šie radiolokacijos įrenginiai „Frėja“, pastatyti prie aerodromų, pačiu laiku pastebėjo besiantinančius sovietų lėktuvus. Jų pranešimai buvo nedelsiant perduoti zenitinės artilerijos daliniams ir naikintuvų aviacijos junginių vadavietėms. Aerodromuose aplink Charkovą ir laikinose aviacijos bazėse aplink Belgorodą jų poveikis buvo tarsi perkūno iš giedro dangaus. Tiek vyresnieji, tiek jaunesnieji vadai puikiai suprato, kas vyksta. Niekam nekilo jokių klausimų.

Susisiekti su korpuso vadovybe? Negalima. Įsakyta griežtai laikytis radijo tylos. Ir kokia prasmė tai daryti? Tai buvo vienas tų momentų, kai būtina priimti atsakomybę neužduodant nereikalingų klausimų.

Tai, kas paskui vyko visuose šiuose aerodromuose, puikiai iliustruoja vokiečių karių meistriškumą: apsikeitimas trumpomis frazėmis telefonu tarp naikintuvų junginių vadų ir aerodromų valdymo karininkų: „Priešo ataka?“ – „Nepaisyti grafiko. Į mašinas. Skubusis pakilimas!“

Lakūnai jau bėgo prie lėktuvų. Po minutės naikintuvai pasišokinėdami riedėjo laikiniais pakilimo takais. Varikliai riaumojo. Dar kelios akimirkos – ir mašinos ore.

Šios kelios minutės lėmė mūšio baigtį. Iš priešaušrio miglos priešais sovietų bombonešių eskadriles, skridusias 3 000 metrų aukštyje, staiga išniro vokiečių naikintuvai.

Tekančios saulės spinduliuose grandiozinių oro kautynių reginį buvo galima stebėti nuo žemės. Sovietų naikintuvams 2 000–3 000 metrų aukštis buvo itin nepalankus. Tokiame aukštyje vokiečių naikintuvai „Messerschmitt“ buvo daug pranašesni. Apimti liepsnų, vilkdami iš paskos dūmų uodegas ir sproginėdami, sovietų lėktuvai krito į žemę. Tik keletas bombonešių pasiekė vokiečių aerodromus ir išmetė bombas nesitaikydami, todėl bombardavimo padaryta žala buvo labai menka.

Jau pačioje oro mūšio pradžioje rusai prarado 120 lėktuvų. Baigiantis dienai jų nuostoliai jau sudarė 405 lėktuvus, o po paros jie išaugo dar 205 lėktuvais. Taip Seidemanno VIII aviacijos korpusas ne tik sėkmingai atrėmė pavojingą priešo oro ataką, bet ir užsitikrino pranašumą danguje virš Kursko iškyšulio pietinio ruožo. Nesutikdami pasipriešinimo, jo bombonešiai ir antžeminių pajėgų paramos lėktuvai pradėjo masinį antskrydį prieš sovietų gynybos pozicijas. Banga po bangos jie žymėjo kelią puolančioms vokiečių antžeminėms pajėgoms.

Tarp lakūnų, bombardavusių sovietų ugnies pozicijas palei Belgorodo–Obojanės kelią priešais SS tankų korpuso kovos mašinas, buvo lakūnas, kurio vardą puikiai žinojo abiejose fronto pusėse – Hansas Ulrichas Rudelis. Su „Stuka“ jis visada atsirasdavo pačiame įvykių sūkurioje.

Hansas Ulrichas Rudelis – aukščiausias apdovanojimus gavęs Trečiojo reicho oro asas.

SS tankų korpuso priešakinės kuopos buvo miestelyje priešais gerai užmaskuotas sovietų 52-osios gvardijos šaulių divizijos prieštankinių dalinių ir artilerijos pozicijas. Rudelis matė įkastus T-34, minosvaidžių baterijas ir sunkiasias 152 mm haubicas, įtaisytas ant savaeigių lafetų – milžiniškus savaeigius artilerijos įrenginius, kuriuos rusai pirmą kartą panaudojo prie Kursko.

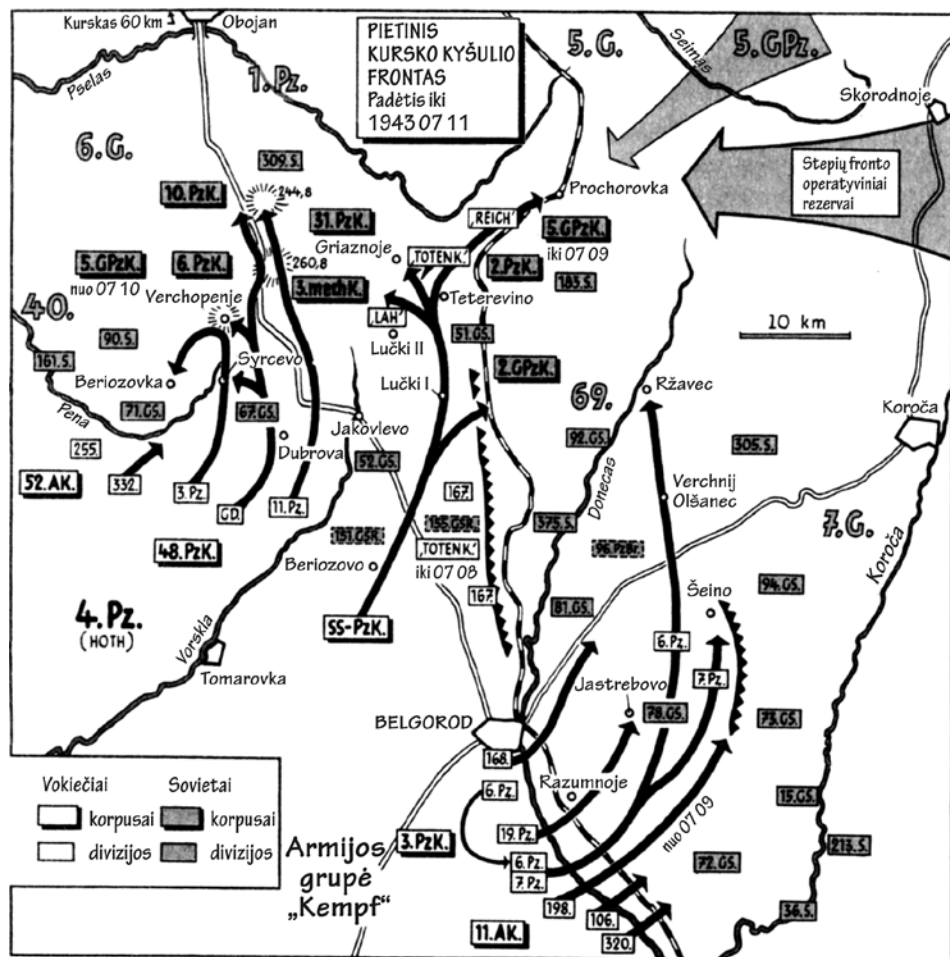
Šią užtvaram, šį „lemiamą pasipriešinimo centrą“ Beriozovo rajone, reikėjo būtinai sunaikinti.

„Štukos“ piktavo. Jų bombos krito ant taikinių. Rudelis, pastebėjęs artėjančią prieš tankų koloną, kai jau buvo iš-

eikvojęs visas bombas, prisiminė ankstesnes pratybas, kai „Štukų“ lakūnai praktikuodavosi su prieštankinėmis patrankomis. Ir jam į galvą šovė idėja, kuri netrukus virto rusams tikru košmaru.

Tuo metu pirmoji antžeminių pajėgų paramos lėktuvų banga prisitartino 760 m aukštyje. Bombardavimo rajone jie numetė naujas kasetines bombas SD-1 ir SD-2 – tai dideli ir maži bombų formos konteineriai, kuriuose telpa po 180 bombų, sveriančių po 2 kg, ir 360 bombų, sveriančių po 1 kg. Šie konteineriai atsidarydavo prie pat žemės ir išbarstydavo virš priešo pozicijų skeveldrines mažo kalibro bombas tarsi mirties lietu.

Poveikis būdavo klaidus. Pabūklų skyriai sovietų prieštankinėse pozicijose buvo beveik visiškai išvesti iš rikiuotės. Kalvos ir slėniai, kuriuos gynė sustiprinti 151-asis ir 155-asis gvardijos šaulių pulkai, virto didžiule ugnies jūra.

5. Pietinis Kursko iškyšulio frontas, padėtis iki 1943 07 11.

4-osios tankų armijos divizijos priartėjo prie Obojanės ir Prochorovkos, tačiau Kempfo operatyvinė grupė nuo jų atsiliko. Hotho dešiniajam sparnui iškilo grėsmė.

11.00 val. penkiasdešimt vokiečių tankų prasilaužė pro 155-ojo gvardijos šaulių pulko pozicijas, pasuko į vakarus ir išblaškė 151-ojo gvardijos šaulių pulko frontą. Sovietų užtvara, dengusi plentą Belgorodas-Kurskas, buvo plačiai atlapota.

Puolimas toliau vyko visu greičiu.

Liepos 6-osios vidurdienį pulkas „Der Führer“ užėmė kaimą Lučkait I. Taip generolo Hausserio SS tankų korpusas įsiskverbė per trisdešimt

kilometrų į priešų gynybos ruožą. Generolo Čistiakovo 6-osios gvardijos armijos ruože atsivėrė didžiulė spraga, tarsi platūs daržinės vartai. Pro šiuos vartus Hausseris dabar metė viską, ką turėjo. Puolimas tapo toks pat veržlus, kaip ir geriausiomis žaibo karo dienomis.

Liepos 7 d. tankai ir šturmo pabūklai kirto kelią Lučkait II-Teterevinas. Atsivėrusioje erdvėje batalionai išsiskleidė vėduokle rytų ir vakarų kryptimis. Divizijų „Leibstandarte“ ir „Totenkopf“ pulkų daliniai, dabar nusitaikę į Pselo upės vingį ties Griaznojės kaimu, įsiveržė į paskutinį rusų gynybos ruožą priešais upę.

Tarp jų priešakinių tankų dalinių buvo 1-ojo SS tankų pulko 6-oji kuopa. Jai vadovavo Rudolfas von Ribbentropas, Vokietijos užsienio reikalų ministro sūnus. Ribbentropo tankas važiavo kuopos priešakyje, valydamas priešus nuo kelio per sovietų kontroliuojamą rajoną Griaznojės kryptimi.

„Deutschland“ pulko smogiamieji daliniai ir pulko „Der Führer“ kuopos pasuko į rytus ir atakavo Prochorovką. Artilerija ir minosvaidžiai parėmė prasiveržimą pro priešų pagrindines pozicijas plačioje sąsmaukoje tarp Pselo ir Doneco upių.

Sovietų Voronežo fronto vadovybė sustingo apimta siaubo nuo tokios netikėtos įvykių raidos. Kitaip ir nepasakysi – 6-osios gvardijos armijos frontas buvo sutriuškintas. Laikėsi tik pavieniai pasipriešinimo židiniai.

Vyriausiasis vadas išleido vieną tų visų armijų vadams žinomų kategoriškų įsakymų, kuris atskleidžia patį aukščiausią pavojaus laipsnį. Jį pasirašė armijos generolas Vatutinas ir karo tarybos narys Nikita Čruščiovas. Jis skelbė: „Bet kuria kaina užkirsti kelią priešų prasiveržimui į Obojanę.“

Įsakymas buvo pasiūstas ir generolo Katukovo 1-ajai tankų armijai. Jį perskaitė štabo viršininkas generolas majoras Šalinas. Katukovas tuojau pat į prasiveržimo rajoną 6-osios gvardijos armijos fronte permetė du mechanizuotųjų pėstininkų pulkus. „Po poros valandų iš jų liko tik jų numeriai“, – prisiminė generolas leitenantas Popelis, 1-osios tankų armijos karo tarybos narys.

Vakare Čruščiovas pats atvyko į 1-osios tankų armijos vadovybę. „Kitos dvi ar trys dienos bus pačios sunkiausios, – sakė jis. – Arba mes ištersime, arba vokiečiai užims Kurską. Jie viską pastatė ant šios

vienintelės kortos. Jiems tai gyvybės ir mirties klausimas. Turime padaryti taip, kad jie nosisuktų sprandus!“

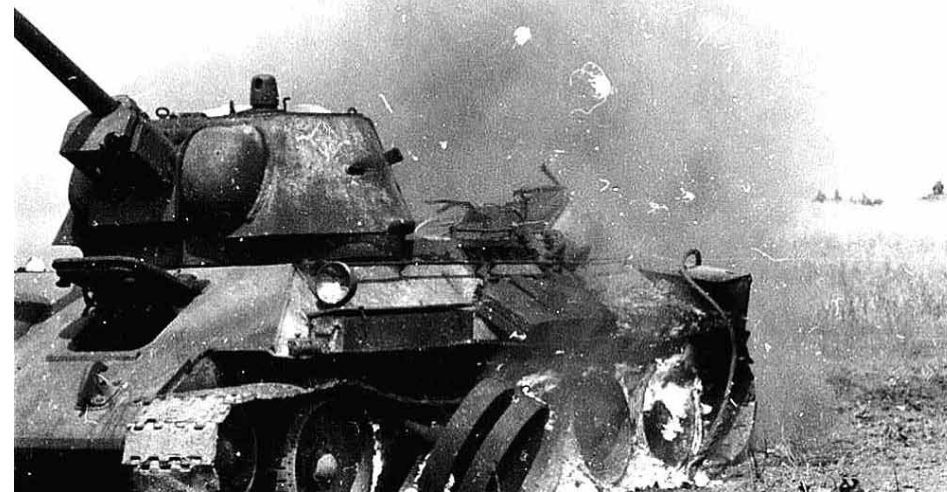
Per vakare įvykusį padėties aptarimą generolas majoras Šalinas niūriai pastebėjo: „Prieš mus – iki tol neregėta tankų koncentracija. Tankų mūšio taktika išliko sena. Tačiau šį kartą jų kovos smaigalį sudaro tankai „Tiger“ ir „Panther“ bei galingi savaeigiai pabūklai. Mūsų „trisdešimt ketvirtukų“ patrankos negali pramušti fašistų plieninio žvėries priekinių šarvų.“ Dar vienas momentas, į kurį atkreipė dėmesį Šalinas, remdamasis daugybe rašytinių pranešimų, – Liuftvafė pradėjo naudoti naujus antžeminių pajėgų paramos lėktuvus su įtaisyta prieštankine patranka. Jie buvo naudojami kaip kažkas panašaus į skraidančią prieštankinę artileriją: pikiruodavo į priešo tankus kaip vanagai į paukštidės kiemą.

Taip netikėtai atsiradę šie šturmo lėktuvai sužlugdė tankų kontratakas. Labiausiai nuo jų nukentėjo Getmano sovietų tankų korpusas. Vienintelis toks šturmo lėktuvas per labai trumpą laiką išvedė iš rikiuotės dvylika šiam korpusui priklausiusių T-34.

Rusų artilerijos stebėtojo pranešimas skamba beveik neįtikėtinai. Atakuojantis lėktuvas pikiruoja maždaug iš 800 metrų aukščio į nieko neįtariančią tankų koloną. Būdamas vos penkių metrų aukštyje nuo paskutinio tanko, lakūnas išlygina lėktuvą. Patrankos šūvis, blyksnis, trenksmas, ir pro kylantį dūmų stulpą nuo pamušto tanko T-34 vokiečių lakūnas vėl šauna į viršų. Po akimirkos jis vėl pikiruoja. Visada tankui iš užpakalio. Jo patranka išveda iš rikiuotės vieną tanką po kito, nuolat pataikydama į labiausiai pažeidžiamą šarvuotosios mašinos vietą – variklio skyrių, kur kiekvienas pataikymas akimirksniu sukelia sproginimą.

Generolas Šalinas dar nežinojo žmogaus, sukūrusio šią taktiką, vardo. Tai buvo Hansas Ulrichas Rudelis. Jis greitai įgyvendino idėją, kuri atėjo jam į galvą liepos 5 d., kai jis skrido į aerodromą po pirmosios savo užduoties. Jis buvo išbandęs šią taktiką jau anksčiau Kryme, jo sena eksperimentinė mašina „Stuka“, po kurios sparnais buvo įtaisyti prieštankiniai pabūklai, vis dar buvo ten naudojama, ir jis pareikalavo ją kuo greičiau atskraidinti jam.

Kaip tik čia, Kursko iškyšulyje, gimė Rudelio prieštankinė eskadra, sudaryta iš „Štukų“, ginkluotų 37 mm prieštankinėmis patrankomis.

Pamuštas sovietų T-34.

Veikdami kartu su naujais šarvuotais antžeminių pajėgų paramos dvimotoriais lėktuvais Hs-129, jie stulbinamai sėkmingai žlugdė sovietų tankų atakas.

Į kairę nuo Hausserio „Waffen-SS“ XLVIII tankų korpuso puolimas sklandžiai vyko ir liepos 7-ąją, ketvirtąją didžiojo mūšio dieną. Švintant „Grossdeutschland“ pėstininkai užėmė Dubrovą.

Tačiau nesėkmės, nuo pat pirmosios puolimo dienos persekiojusios divizijos „Grossdeutschland“ tankus „Panther“, nesibaigė. Laucherto „Panther“ brigada dar kartą nuklydo į minų lauką ir patyrė didelių nuostolių.

Padėtį išgelbėjo „Grossdeutschland“ tankų pulko 2-asis batalionas, vadovaujamas kapitono Gottbergo. Jis išvežė ant savo mašinų Remerio bataliono pėstininkus. Ataka vėl buvo atnaujinta. Iš griovų divizijos kairiajame sparne pirmyn metėsi motorizuotojo pėstininkų pulko batalionas. Drąsiais, suderintais veiksmais generolo Krivošeino mechanizuotojo korpuso pagrindinė gynybos linija buvo pralaužta. 6-osios gvardijos armijos, veikusios Krivošeino fronto ruože, bėgantys pakrikę likučiai pakliuvo į vokiečių artilerijos ugnį ir patyrė itin didelių nuostolių. Krivošeino brigada ir kaimyninis VI tankų korpusas nesugebėjo suvaldyti panikos ir užkirsti kelio žlugimui. Jie atitraukė prie Syrcevo ant Penos upės kranto – paskutinės sovietų gynybos linijos priešais Obojanę paskutinio atramos punkto. Ar vandens

kliūtis su įtvirtinimais ant krantų sustabdys vokiečių puolimą vakariniame mūšio sparne? Generolas Krivošeinas nepuoselejo dėl to didelių vilčių, ypač kai 11-oji tankų divizija jau prasibrovė už plento Belgorodas–Kurskas ir dabar užiminėjo giraites į rytus nuo šios svarbios automagistralės.

Mažoje dauboje iš karto už fronto linijos generolas Krivošeinas priminė ryšininkus su pranešimais, kurie skambėjo taip: „Kunino bataliono 3-ioji kuopa prarado visus karininkus. Vadovavimą perėmė seržantas Nogajevas.“ Arba: „Tiesioginis pataikymas į 30-osios brigados vadovietę. Dauguma karininkų žuvo. Brigados vadas sunkiai sužeistas.“

Ir tai nebuvo pavieniai atvejai. Kituose fronto ruožuose, pavyzdžiui, 45-ojo motorizuotojo bataliono ruože, reikalai buvo dar prastesni. Pranešimai, ateidavę iš ten, skambėjo taip: „visi negyvi“, „sužeisti“, „paimti į nelaisvę“, „užleido priešui pozicijas“.

Generolas Krivošeinas pamėgino sustabdyti vokiečių ataką veržlia, galinga tankų ataka iš Syrcevo įtvirtinto rajono. Tai įvyko ketvirtadienį, liepos 8 d., labai karštą vasaros dieną. Keturiasdešimt tankų T-34 išsiveržė iš mažo miestelio. Tačiau jie pakliuvo tiesiai į grafo Strachwitzo tankų grupės ir „Tiger“ kuopos regėjimo lauką. Užvirė nuožmi dvikova. Vokiečių „Tiger“ pamušė dešimt T-34.

Kai sovietų brigados pagrindas ėmė trauktis, tai paveikė vokiečių dalinius tarsi į medžioklę kviečiantis trimito garsas. „Grossdeutschland“ pulkai metėsi pirmyn kartu su 3-iosios tankų divizijos daliniais ir apie pusiaudienį užėmė gerai įtvirtintą Syrcevo miestelį. Rusai atsitraukė į kitą upės krantą.

Tuo metu „Grossdeutschland“ tankų žvalgybos batalionas, vadovaujamas majoro Wätjeno, prasiveržė toliau į šiaurę. Iš šiaurės rytų prie jo artinosi sovietų VI tankų korpuso didelės tankų grupės, kurių kiekvienoje buvo dešimt, dvidešimt ar net keturiasdešimt plieninių siaubūnų. Kadangi žvalgybos batalionas negalėjo gana greitai persikelti į kitą upės krantą nepatikimu tiltu, vadas išdėstė jį pusračiu, kad apsaugotų savo dešinią sparną priešais Verchopenjės kaimą. Ten Wätjenas laukė prieš tankų smūgių. Laimei, su juo kartu buvo šturmo pabūklų divizionas.

Majoras Frantzas, patyręs šturmo pabūklų vadas, nuskubėjo su savo divizionu pasitikti greitai artėjančių sovietų tankų grupių. Prasidėjo mūšis, per kurį jo taktinis meistriškumas leido įveikti skaičiumi ir ugnies galia gerokai pranašesnę priešą.

Frantzas išvedė savo savaeigius pabūklus į palankias pozicijas ir įviliojo rusus į sumaniai paspėstus spąstus.

Vado savaeigiame artilerijos įrenginyje radistu ir užtaisytuju buvo oberjerfreitorius Eberhardas, tada dar visai berniūkštis. Šiandien jis profesorius. Tada jis pirmą kartą dalyvavo mūšyje. O likus parai iki mūšio, savo dienoraštyje įrašė: „Mus išdėstė tankiame miške. Dabar skaitau Hölderliną.“ Tačiau dabar niekas nekalbėjo eilėmis. Uždaryti liukus! Savaeigio pabūklo viduje viešpatavo prieblanda. Oberjerfreitorius prisitraukė radijo šifrą prie pat akių.

– Nagas kviečia Nagą vienas.

– Nagas vienas klauso.

Ir tada oberjerfreitorius pradėjo diktuoti:

– Keturi, aštuoniolika, septyni, dvidešimt vienas, keturi, aštuoniolika, trys, devyni, vienas...

Jo kairė koja buvo įkišta tarp dviejų šarvamušių sviedinių, o dešinė – atremta į smūginius kontaktinius sprogdiklius. Kaip buvo įprasta, šturmo pabūklo vadas įsakė pakrauti septyniais ar aštuoniais sviediniais daugiau.

Persikėlimas į kitą poziciją ant priešingo šlaito leido jiems trumpam iškišti galvas pro liuką ir įkvėpti šiek tiek šviežio oro. Prieš jų akis driekėsi nuolaidus žole apaugęs šlaitas, saulėgražų laukas ir trumpa kelio atkarpa. Tačiau jau netrukus priešais juos pakilo dulkių debesis. Vadas sušuko:

– Uždaryti liuką! Pranešti batalionui. Artinasi tankų T-34 pleišto formos rikiuotė. Atakos smaigalys – tiesiai priešais mūsų poziciją, į vakarus nuo plento!

Eberhardas perdavė žinią per radiją. Ir majoras Frantzas paspėndė priešui spąstus:

– Nagas vienas, pasiruošti. Nagas trys, atsakykite Nagui.

Pranešimai, perduodami greita seka, audė tinklą, į kurį turėjo pakliūti rusų ataka. Savaiame suprantama, kad jaunajam oberjerfretoriui viskas buvo panašu į operos spektaklį su nuleista scenos uždanga.